

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ АКЦІОНЕРІВ І АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

О. В. Гарагонич

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Академії адвокатури України*

Конфлікт інтересів акціонерів і акціонерного товариства — відносно нове явище для вітчизняної правової науки й економіки. Його поява обумовлена значним поширенням у сфері господарювання господарських організацій, утворених в організаційно-правовій формі акціонерного товариства (далі — АТ). При цьому проблема конфлікту інтересів акціонерів і АТ ускладнюється тим, що в Україні виникнення переважної більшості таких суб'єктів корпоративних відносин мало штучний характер і було наслідком процесів масової приватизації та корпоратизації державних підприємств.

На сучасному етапі деякі аспекти проблеми конфлікту інтересів акціонерів та АТ є предметом дослідження багатьох представників правової та інших наук. Разом із тим слід зауважити, що у правовій науці комплексно ця проблема не досліджувалася, а лише аналізувалися окремі питання правової природи конфлікту інтересів, а також правові механізми, що сприяють запобіганню або розв'язанню таких конфліктів між акціонерами й товариством. Так, на загальнотеоретичному рівні проблему конфлікту інтересів досліджували С. В. Бобровник [1], Д. І. Дєдов [2], В. С. Жеребін [3], Т. В. Худойкіна [4], П. О. Астахов [5] та ін. Окремі аспекти запобігання або розв'язання конфлікту інтересів акціонерів та АТ аналізували О. М. Вінник [6; 7], Ю. В. Хорт [8], О. А. Воловик [9], Ю. М. Жорнокуй [10; 11], С. Ю. Серьогін [12], Є. М. Єфіменко, В. А. Лаптев [13], А. Р. Андрєєва [14], О. В. Шимбарєва [15], О. Д. Осинівський [16], О. А. Кузнецов [17] та ін.

Проте, незважаючи на численні публікації з окресленої тематики, ця проблема залишається до кінця не вирішеною і потребує подальшого наукового дослідження, зокрема у зв'язку із запланованим масштабним оновленням законодавства про АТ.

Мета статті — дослідити проблему конфлікту інтересів акціонерів і акціонерного товариства у сфері корпоративних відносин, проаналізувати складові конфлікту інтересів, а також його співвідношення із суміжними категоріями.

Корпоративні відносини, які виникають у зв'язку зі створенням, діяльністю та припиненням АТ, є сферою, в якій взаємодіють інтереси акціонерів і власне товариства. У процесі господарської діяльності АТ його акціонери і сама господарська організація вчиняють дії, спрямовані на реалізацію їх інтересів.

Оптимальність реалізації господарсько-правових норм у сфері корпоративних відносин за участю акціонерів і АТ багато в чому залежить від того, наскільки повно та збалансовано будуть враховані й забезпечені за допомогою права інтереси цих суб'єктів. Саме ця обставина є вирішальною в попередженні численних конфліктів, що виникають у разі колізії, конкуренції, різкого протистояння інтересів зазначених учасників корпоративних відносин.

У вітчизняному корпоративному секторі зберігаються системні суперечності, які не дають змоги повністю реалізувати потенціал, закладений в основі функціонування АТ. Несприятливі тенденції в діяльності АТ проявляються, насамперед, у нерозвинутості і низькій ефективності процедур, які регламентують діяльність АТ, а також його взаємовідносини з акціонерами. Зазначені проблеми призводять до виникнення конфлікту інтересів, який полягає у зловживанні акціонерами належними їм корпоративними правами, а також у створенні товариством перешкод акціонерам у реалізації цих прав.

З'ясування сутності конфлікту інтересів акціонерів і АТ багато в чому залежить від підходів до визначення понять «інтерес» та «конфлікт», а також їх співвідношення із суміжними категоріями.

Інтерес — це загальнонаукова категорія, що є предметом дослідження у галузі юриспруденції, філософії, соціології, психології, економіці та ін. Кожна наука розглядає цю категорію у контексті власного предмета, методології, завдань тощо. Представники правової науки широко використовують термін «інтерес» як у теорії права, так і в галузевих правових науках.

Термін «інтерес» набув поширення й у вітчизняному законодавстві, зокрема й у господарському. Так, цей термін неодноразово вжито в Господар-

ському кодексі України (далі — ГК України) [18], законах України «Про акціонерні товариства» (далі — Закон про АТ) [19], «Про господарські товариства» [20] та багатьох інших нормативно-правових актах. Попри це нормативного визначення цього терміна в законодавчих актах України немає.

Етимологічний зміст слова «інтерес» становить: а) увагу до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось; цікавість, захоплення; б) вагу; значення; в) те, що найбільше цікавить кого-небудь, що становить зміст чийхось думок і турбот; г) прагнення, потреби; д) те, що йде на користь кому-, чому-небудь, відповідає чийсь прагненням, потребам; вигоду, користь, зиск [21, с. 37].

У загальносоціологічному значенні категорія «інтерес» розуміється як об'єктивно існуюча і суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба, як мотив, стимул, збудник, спонукання до дії; у психології — як ставлення особистості до предмета, як до чогось для неї цінного, такого, що притягує.

В юридичних актах термін «інтерес», враховуючи його як етимологічне, так і загальносоціологічне, психологічне значення, вживається у широкому чи вузькому значенні як самостійний об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами [22].

Одним із найбільш вживаних у нормативно-правових актах термінів є «охоронюваний законом інтерес».

Досліджуючи взаємозв'язок інтересу з іншими правовими явищами і категоріями, вчені зазначають, що інтерес, який охороняється законом, — це правовий засіб реалізації та захисту інтересу, що реалізується поза рамками суб'єктивного права. Однак в інтересу, що охороняється законом, аналогічні (як у суб'єктивного права) передумова і мета — фактичний інтерес. Отримавши опору в нормах права, останній перетворюється на інтерес, що охороняється законом (або юридичний (правовий) інтерес) [23, с. 21; 24, с. 36].

Офіційне тлумачення поняття «інтерес, який підлягає захисту», надано в Рішенні Конституційного Суду України від 01 грудня 2004 року № 1-10/2004. У ньому визначено, що охоронюваний законом інтерес треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони для задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності та іншим загально-правовим засадам [22].

Охоронюваний законом інтерес перебуває під захистом не тільки закону, а й об'єктивного права в цілому. Види і зміст охоронюваних законом інтересів, що перебувають у логічно-смысловому зв'язку з поняттям «право», як правило, не визначаються у статтях закону, а тому фактично є правоохоронюваними [22]. Поняття «охоронюваний законом інтерес» у всіх випадках вживання його у законах України у логічно-смысловому зв'язку з поняттям «право» має один і той же зміст [25]. Разом із тим у випадках, коли інтерес не підлягає охороні ані законом, ані правом, законодавець завжди прямо про це зазначає [22].

Інтереси, що виникають у сфері корпоративних відносин в акціонерів та АТ, у юридичній літературі називають корпоративними. При цьому корпоративні інтереси АТ відносять до загальних, а акціонерів — до індивідуальних [6, с. 408; 9, с. 8].

У правовій науці немає єдиного підходу до розуміння поняття «інтереси акціонерів».

Так, на думку О. М. Роднової, інтерес акціонера полягає в збереженні товариства у такому виді, який дозволяв би останньому займатися підприємницькою діяльністю і досягати певних економічних результатів [26, с. 14].

Як вважає І. В. Спасибо-Фатєєва, інтерес акціонерів як власників акцій полягає в настільки ефективному управлінні капіталом, за якого він приносив би достатню кількість прибутку, від чого безпосередньо залежить не тільки одержання дивідендів за акціями, а й їх ринкова ціна, що є важливим для акціонера при реалізації ним свого повноваження щодо розпорядження акціями [27, с. 316].

До законних інтересів акціонерів, що реалізуються через статутний капітал, Ю. В. Хорт відносить: а) інтерес у розподілі акцій відповідно до дійсної вартості вкладів, внесених до капіталу; б) інтерес у збереженні частки в статутному капіталі (захист від її розмивання); в) інтерес у збереженні первісно інвестованого до товариства капіталу, його прирості та отриманні дивідендів; г) інтерес в обмеженні відповідальності за боргами товариства [8, с. 11].

Свого часу О. С. Іюффе зазначив, що інтереси, які отримують юридичний захист, створюють субстанцію прав [28, с. 556]. Подальший розвиток ця теза набула у праці М. Богуша, в якій досліджуються інтереси учасників корпоративних відносин. На його думку, роль фактору, який об'єднує інтереси всіх акціонерів та робить їх схожими, відіграють корпоративні права. Саме вони визначають спрямованість інтересів акціонерів. Керуючись цим, до інтересів акціонерів, які пов'язані з участю в АТ, М. Богуш відносить: 1) інтерес в отриманні певної частки прибутку (дивідендів) корпорації; 2) інтерес

в управлінні корпорацією, що зумовлює можливість встановлення контролю над майном корпорації; 3) інтерес в отриманні частки активів корпорації у випадку її ліквідації; 4) інтерес в отриманні інформації про діяльність корпорації; 5) інтерес в отриманні доходу внаслідок відчуження акціонерами/учасниками корпорації своїх акцій/частки у статутному капіталі [29, с. 104].

Попри схожість індивідуальні інтереси акціонерів, як правило, відрізняються суперечливістю, а нерідко й конфліктністю, оскільки спрямовуються на пошук і використання або створення шляхів і засобів для задоволення різних за обсягом і змістом потреб та відрізняються різними мотивами у таких бажаннях і прагненнях. Не можуть бути завжди тотожними інтереси власника однієї акції та інтереси держателя контрольного пакету акцій, лабільні інтереси міноритарного (дрібного) акціонера, стратегічні інтереси АТ у цілому тощо [22].

Щодо загальних корпоративних інтересів (інтересів АТ) у юридичній літературі ситуація ще складніша. Деякими вченими навіть заперечується можливість існування інтересів АТ у сфері корпоративних відносин.

Так, А. В. Бежан стверджує, що в АТ відсутня власна воля і власні інтереси щодо акціонерів, оскільки тільки акціонери мають інтереси і саме вони формують волю створеного ними АТ. АТ ним характеризується як суб'єкт, наділений автономною волею і самостійними інтересами тільки щодо третіх осіб — учасників цивільного обороту, але не щодо акціонерів. Правосуб'єктність АТ слід, на його думку, визнавати винятково для цілей участі у цивільному обороті [30, с. 7].

З таким твердженням ми погодитись не можемо. Про хибність тези про відсутність самостійних інтересів АТ у сфері корпоративних відносин свідчить аналіз законодавства, судової практики і юридичної літератури.

Так, інтереси АТ як самостійного суб'єкта господарських правовідносин виокремлюються законодавцем у нормах Закону про АТ. Зокрема, у ч. 5 ст. 47 Закону про АТ передбачається право наглядової ради у разі, якщо цього вимагають інтереси АТ, прийняти рішення про скликання позачергових загальних зборів з повідомленням про проведення таких зборів та порядок денний за скороченою (15 днів) і спрощеною процедурою.

Крім того, інтереси товариства втілюються у відповідні функції інституту організаційно-правової форми АТ, а згодом, закріплюючись за допомогою комплексу правових (юридичних) засобів, втілюються у певних елементах структури організаційно-правової форми товариства [31, с. 11].

Хоча в АТ і домінує своєрідний інтерес, що, з одного боку, є віддзеркаленням інтересів всіх або більшості засновників та учасників товариства (групо-

вим інтересом), а з другого — інтересів однієї особи — товариства, проте інтерес АТ не можна беззастережно ототожнювати з інтересами його акціонерів. Так, АТ як суб'єкт господарювання зацікавлене не лише у власній майновій стабільності, а й у вдосконаленні виробництва як умови забезпечення конкурентоспроможності на ринку, що зазвичай забезпечується за рахунок прибутку товариства. Тоді як акціонери товариства можуть бути зацікавлені переважно у спрямуванні прибутку на виплату дивідендів. Зазначена обставина свідчить про необхідність розмежування інтересів акціонерів та інтересів АТ як самостійного суб'єкта господарських правовідносин [6, с. 409].

Дослідження, проведене Конституційним Судом України, також свідчить про те, що легітимний інтерес АТ не є простою сукупністю законних інтересів його акціонерів [22].

У сфері корпоративних відносин інтереси акціонерів та АТ досить часто не збігаються, а іноді й суперечать між собою.

Відмінність інтересів АТ (загальнокорпоративних) від інтересів його акціонерів (індивідуальнокорпоративних) зумовлює необхідність вирішення питання пріоритету тієї чи іншої категорії інтересу у випадках їх колізії. У господарських товариствах класичного типу (таких, що діють у складі двох і більше осіб) зазвичай домінують спільні інтереси колективу учасників або їх більшості, які в ідеалі повинні збігатися із загальним корпоративним інтересом, а у товаристві однієї особи — інтерес засновника товариства та його єдиного учасника. У разі ж якщо при реалізації приватних інтересів засновників, учасників, самого товариства зачіпаються публічні інтереси, зазвичай, діє пріоритет останніх [6, с. 409]. Пояснюється це тим, що у господарсько-правових нормах, як і у відповідних правовідносинах, відображаються не тільки економічні інтереси окремих учасників господарської діяльності, а й загальний економічний інтерес суспільства [32, с. 60].

Проте досить рідко інтереси акціонерів та АТ як учасників корпоративних відносин вдається гармонізувати для досягнення спільної мети. Як наслідок, протилежність інтересів власників акцій та товариства або конкуренція схожих інтересів (наприклад, інтересів мажоритарних та міноритарних акціонерів) обумовлюють виникнення конфлікту інтересів.

На практиці протилежність (конкуренція) інтересів акціонерів і АТ у сфері корпоративних відносин сама по собі не призводить до яких-небудь правових наслідків. Але як тільки носії різних інтересів вчиняють дії, спрямовані на реалізацію їхніх інтересів, на досягнення цілей, відмінних від цілей інших учасників корпоративних відносин, виникає конфлікт, тобто зіткнення, серйозні розбіжності, протиборство сторін [16, с. 25].

Етимологічний зміст слова «конфлікт»: а) зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; б) серйозні розбіжності; в) гостра суперечка [21, с. 274].

Категорії «конфлікт», як правовому явищу, притаманні такі сутнісні характеристики:

— конфлікт порушує або перешкоджає суб'єктам реалізовувати свої інтереси;

— конфлікт завжди має двосторонній характер, який, як правило, характеризується асиметрією суб'єктів, наявністю домінуючої та підпорядкованої сторони;

— передумовою виникнення конфлікту є соціальні протиріччя (порушення заборон, невиконання зобов'язань, зловживання правами, відсутність взаємоповаги до іншої сторони; недобросовісна конкуренція тощо);

— залежно від походження та змістовно-функціональних особливостей конфлікт може сприяти стабілізації суспільства, розвитку нових суспільних відносин або призводити до дестабілізації, деструкції; конфлікт є процесом, що має суб'єктивно-об'єктивний характер, де суб'єктивною складовою є поведінка суб'єктів, а об'єктивною — соціальні протиріччя [1, с.180–181].

Конфліктна ситуація завжди тісно пов'язана з різними інтересами сторін, оскільки в основі конфлікту лежать, як правило, несумісні або протилежні інтереси [33, с. 17].

Конфлікт, що виникає внаслідок зіткнення протилежних інтересів або конкуренції подібних інтересів суб'єктів правовідносин, прийнято називати конфліктом інтересів.

Загалом проблема конфлікту інтересів має комплексний, міжгалузевий характер, охоплюючи відносини у сфері господарського, цивільного, кримінального, адміністративного, фінансового, конституційного права тощо, а також у сфері судочинства.

Комплексний характер цієї проблеми з точки зору права пов'язаний з тим, що «фактично будь-який юридичний конфлікт є конфліктом інтересів» [34, с. 59].

Поняття «конфлікт інтересів» є усталеним у зарубіжному акціонерному праві [7, с. 6]. Часто вживається цей термін і в нормативних актах ЄС [35; 36 та ін.], у відповідність з положеннями яких наша країна зобов'язалась привести свої закони та інші нормативно-правові акти згідно з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписаною 27 червня 2014 року [37] і ратифікованою Верховною Радою України 16 вересня 2014 року [38].

Останнім часом термін «конфлікт інтересів» набуває широкого застосування і в законодавстві України, зокрема у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність АТ. Так, у вітчизняному законодавстві про АТ термін «конфлікт інтересів» вживається:

— щодо посадових осіб АТ у разі розбіжності між особистими інтересами посадової особи або її пов'язаних осіб та її посадовими (професійними) обов'язками діяти у найкращих інтересах товариства [39, п. 3.3.2];

— у контексті обставини, за наявності якої виключаються взаємовідносини АТ з аудиторською фірмою [40];

— як явище, якому необхідно запобігати при провадженні професійної діяльності на фондовому ринку [41];

— як умова, за наявності якої працівник НКЦПФР не може здійснювати нагляд за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів АТ, головуванням та підбиттям його підсумків на загальних зборах АТ [42];

— як явище, на попередження виникнення якого корпоративний секретар АТ повинен вживати в межах компетенції відповідних заходів [43, п. 4.1].

Започаткування використання в законодавчій практиці терміна «конфлікт інтересів» цілком виправдане і дає змогу регулювати більш широкий спектр відносин, у яких має місце не порушення, а протистояння законних інтересів їх учасників [34, с. 62].

На жаль, використовуючи термін «конфлікт інтересів» у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність АТ, законодавець зазвичай оперує цим терміном у вузькому значенні або взагалі не дає його визначення. А в базовому для АТ нормативно-правовому акті — Законі про АТ — цей термін навіть не згадується.

Результати аналізу легальних визначень терміна «конфлікт інтересів», наявних в інших нормативно-правових актах [44, п. 8 ч. 1 ст. 2; 45, п. 8 ч. 1 ст. 1; 46, абз. 12 ч. 1 ст. 1; 47, п. 4 ч. 2 ст. 114], свідчать, що законодавцем використовується підхід, на підставі якого під конфліктом інтересів розуміють розбіжності (суперечності) між особистими інтересами суб'єкта і його професійними (службовими) обов'язками (з якими корелюються інтереси особи, організації, певного кола осіб, публічні інтереси).

Такий підхід, на нашу думку, необґрунтовано звужує поняття конфлікту інтересів. Наприклад, конфлікт інтересів акціонерів та АТ, конфлікт інтересів мажоритарних та міноритарних акціонерів на практиці, як правило, не опосередковується професійними (службовими) відносинами. Отже, при визначенні конфлікту інтересів слід враховувати не тільки проблему конфлікту між особистими і професійними інтересами в одного суб'єкта,

а й охоплювати конфлікти між інтересами різних суб'єктів, які не опосередковуються професійними (службовими) відносинами.

Специфіка конфлікту інтересів акціонерів і АТ пов'язана з високим ступенем конфліктності відносин, що виникають у процесі взаємодії АТ з акціонерами при реалізації ними своїх корпоративних прав.

Після появи в незалежній Україні десятків тисяч АТ, акції яких у процесі приватизації було розподілено між мільйонами акціонерів, все більшого поширення набуває такий вид конфлікту інтересів акціонерів та АТ, як корпоративний конфлікт.

Між науковцями відсутня єдність щодо співвідношення понять «конфлікт інтересів» та «корпоративний конфлікт». Так, одні вчені вважають, що ці два поняття співвідносяться як підстава (джерело виникнення) і наслідок [11, с. 107; 48, с. 21].

На нашу думку, більш обґрунтованою є думка вчених, які визначають корпоративний конфлікт як різновид конфлікту інтересів [7, с. 6; 49, с. 9–12]. При цьому конфлікт інтересів є родовим поняттям, що може виникати щодо будь-яких учасників корпоративних відносин, за участю двох/кількох осіб і навіть щодо однієї особи — так звані внутрішньо-особистісні конфлікти, пов'язані з виконанням однією особою різних ролевих функцій: акціонера, посадової особи АТ, члена наглядової ради організації-конкурента. Натомість корпоративний конфлікт є видовим поняттям, оскільки виникає лише між суб'єктами корпоративних відносин як носіями корпоративних інтересів — загально-корпоративних (наприклад, АТ) або індивідуально-корпоративних (наприклад, акціонери), і зазвичай характеризується більш-менш активною поведінкою учасників конфлікту чи одного з них.

Корпоративними визначають конфлікти, що виникають між учасниками корпоративних відносин, безпосередньо пов'язані з корпоративними інтересами та спричиняють негативні наслідки як для підприємства, так і для його учасників або створюють реальну загрозу їх настання [50, с. 245].

Виникнення і розвиток корпоративних конфліктів в АТ може обумовлюватися як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками.

Основу більшості корпоративних конфліктів становлять прогалини у законодавстві [12, с. 95]. Нерідко за відсутності гармонізації інтересів на етапі прийняття нормативно-правового акта останній лише створює додаткові підстави для закріплення або навіть поглиблення конфлікту інтересів, спричиняючи нові конфліктні ситуації у процесі його реалізації (правозастосовній практиці) [34, с. 57].

Особливістю корпоративного конфлікту, в основі якого лежать протиріччя (конкуренція) інтересів акціонерів та АТ, є те, що товариство у такому конфлікті може бути одночасно і ціллю, і стороною конфлікту. Ціллю АТ стає у всіх випадках боротьби за контроль над товариством. Одночасно АТ є стороною конфлікту, оскільки через нього діють особи, які контролюють АТ і використовують його у своїх цілях [16, с. 25].

Корпоративні конфлікти у будь-якому випадку позбавляють їх учасників часу та сил і, як правило, значно погіршують економічний стан підприємства. Конфлікти зазвичай стосуються прав та інтересів учасників товариства, які навіть не задіяні у них [12, с. 96]. Нерідко такі конфлікти безпосередньо впливають і на обсяг господарської правосуб'єктності АТ.

Попри те, що держава запроваджує правові інститути та механізми, спрямовані на попередження корпоративних конфліктів і зменшення їх негативних наслідків, балансу інтересів акціонерів та АТ досягти на практиці вдається досить рідко.

На нашу думку, в основу подолання суперечностей у корпоративному секторі має бути покладено засадничий принцип: держава в особі уповноважених органів повинна прагнути того, щоб дотримання інтересів учасників корпоративних відносин, а також загальногосподарського інтересу було вигідним кожному носію інтересу — і акціонерам, як власникам корпоративних прав, і АТ, і його посадовим особам.

Список використаних джерел

1. *Бобровник С. В.* Компромiс i конфлікт у праві: теоретико-методологічне дослідження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / С. В. Бобровник. — К., 2013. — 40 с.
2. *Дедов Д. И.* Конфликт интересов / Д. И. Дедов — М. : Волтерс Клувер, 2004. — 288 с.
3. *Жеребин В. С.* Проблемы правовой конфликтологии : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / В. С. Жеребин. — Н. Новгород, 2001. — 51 с.
4. *Худойкина Т. В.* Юридический конфликт (теоретико-прикладное исследование) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / Т. В. Худойкина. — Н. Новгород, 2002. — 58 с.
5. *Астахов П. А.* Юридические конфликты и современные формы их разрешения (теоретико-правовое исследование) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 / П. А. Астахов. — М., 2006. — 59 с.
6. *Вінник О. М.* До проблеми корпоративних конфліктів / О. М. Вінник // Університетські наукові записки. — 2012. — № 1 (41). — С. 407–415.
7. *Вінник О. М.* Корпоративні конфлікти та зловживання корпоративними правами в акціонерних товариствах: традиційні та інноваційні способи попередження та

розв'язання / О. М. Вінник // Актуальні питання інноваційного розвитку. — 2012. — № 2. — С. 5–11.

8. *Хорт Ю. В.* Механізм захисту інтересів учасників акціонерних правовідносин через конструкцію статутного капіталу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Ю. В. Хорт. — Х., 2009. — 19 с.

9. *Воловик О. А.* Господарсько-правове забезпечення корпоративних інтересів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / О. А. Воловик; НАН України. — Донецьк, 2005. — 20 с.

10. *Жорнокуй Ю.* «Конфлікт інтересів» та «корпоративний конфлікт»: спільні та відмінні ознаки / Ю. Жорнокуй // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 11. — С. 43–47.

11. *Жорнокуй Ю.* Конфлікт інтересів та корпоративний конфлікт в акціонерних товариствах: до питання тлумачення понять / Ю. Жорнокуй // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. — 2012. — Вип. 30. — С. 101–111.

12. *Серьогін С. Ю.* Зловживання правом у сфері корпоративних відносин (порівняльно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / С. Ю. Серьогін. — К., 2015. — 220 с.

13. *Ефименко Е. Н., Лаптев В. А.* Корпоративные конфликты (споры) : учеб.-метод. пособ. / Е. Н. Ефименко, В. А. Лаптев. — М. : Проспект, 2014. — 240 с.

14. *Андреева А. Р.* Правовое регулирование корпоративных конфликтов по законодательству Российской Федерации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / А. Р. Андреева. — М., 2011. — 29 с.

15. *Шимбарева Е. В.* Корпоративные конфликты и контроль: гражданско-правовой аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Е. В. Шимбарева. — Ростов н/Д, 2010. — 30 с.

16. *Осиновский А. Д.* Акционер против акционерного общества / А. Д. Осиновский. — 2-е изд., пересм. и доп. — СПб. : ДНК, 2007. — 384 с.

17. *Кузнецов А. А.* Злоупотребление правом в правоотношениях между акционером и акционерным обществом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. А. Кузнецов. — Волгоград, 2012. — 23 с.

18. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18. — Ст. 144.

19. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 50–51. — Ст. 384.

20. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — Ст. 682.

21. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід (голова) та ін. — К. : Наукова думка, 1970 — 1980. — Т. 4: І — М / ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко. — К. : Наукова думка, 1973. — 840 с.

22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень ч. 1 ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 50. — Ст. 3288.

23. *Зельдіна О. Р., Хрімлі О. Г.* Судовий захист прав суб'єктів підприємництва: теоретичні та практичні аспекти : моногр. / О. Р. Зельдіна, О. Г. Хрімлі. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — 176 с.

24. *Богатырев Ф. О.* Интерес в гражданском праве / Ф. О. Богатырев // Журнал российского права. — 2002. — № 2. — С. 33–43.

25. Про визнання незаконним Указа Президента України від 17 лютого 2015 року № 88/2015 : постанова Верховного Суду України від 15 грудня 2015 року № 800/206/1521-5361a15 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/V5151205.html.

26. *Роднова О. М.* Права акционеров. Способы и средства их защиты : учеб. пособие / О. М. Роднова. — Ярославль : Яросл. гос. ун-т, 2001. — 92 с.

27. *Спасибо-Фатеева І. В.* Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. / І. В. Спасибо-Фатеева. — Х. : Золоті сторінки, 2012. — 696 с.

28. *Иоффе О. С.* Избранные труды по гражданскому праву / О. С. Иоффе. — М. : Статут, 2000. — 781 с.

29. *Богуш М.* Интересы участников корпоративных отношений / М. Богуш // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. — 2013. — № 3 (97). — С. 103–106.

30. *Бежан А. В.* Акционерные правоотношения : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. В. Бежан. — Краснодар, 2010. — 25 с.

31. *Кочергіна К. О.* Зміст організаційно-правових форм підприємницьких товариств : інтереси, функції, правові засоби : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / К. О. Кочергіна. — Х., 2005. — 20 с.

32. *Знаменский Г. Л.* Хозяйственный механизм и право / Г. Л. Знаменский. — К. : Наукова думка, 1988. — 186 с.

33. *Эрлих М. Е.* Конфликт интересов в процессе несостоятельности (банкротства) : Правовые средства разрешения : моногр. / М. Е. Эрлих. — М. : Проспект, 2015. — 192 с.

34. *Вінник О. М.* Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення : моногр. / О. М. Вінник. — К. : Атіка, 2003. — 352 с.

35. Щодо імплементації Директиви 2003/6/ЄС Європейського Парламенту та Ради стосовно справедливого представлення інвестиційних рекомендацій і розкриття конфліктів інтересів : Директива Комісії 2003/125/ЄС від 22 грудня 2003 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/45877>.

36. Щодо імплементації Директиви 2009/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради стосовно організаційних вимог, конфлікту інтересів, ведення бізнесу, управління ризиками, а також щодо змісту угоди між депозитарієм та керуючою компанією : Директива Комісії 2010/43/ЄС від 1 липня 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/45877>.

37. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписана 27 червня 2014 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.

38. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.

39. Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням НКЦПФР від 22 липня 2014 року № 955 // Відомості Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2014. – № 138.

40. Рекомендації щодо обрання акціонерним товариством аудиторів фінансової звітності, затверджені рішенням ДКЦПФР від 30 червня 2010 року // Відомості Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2010. – № 120.

41. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами, затверджені рішенням НКЦПФР від 14 травня 2013 року № 819 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 52. – Ст. 1911.

42. Порядок нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків на загальних зборах акціонерних товариств, затверджений рішенням НКЦПФР від 25 жовтня 2012 року № 1518 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 91. – Ст. 3710.

43. Примірне положення про корпоративного секретаря акціонерного товариства, в статутному капіталі якого корпоративні права держави перевищують 50 відсотків, затверджене наказом Фонду державного майна України від 19 березня 2015 року № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spfu.gov.ua/ua/documents/163.html>.

44. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

45. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.

46. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2474.

47. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.

48. *Ерахтина О. С.* Корпоративное право : учеб. пособие / О. С. Ерахтина. – Пермь, 2010. – 222 с.

49. *Борцевич П. С.* Корпоративні конфлікти: підстави виникнення та запобігання / П. С. Борцевич // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2013. – Вип. 60. – С. 244–248.

Гарагонич О. В. Конфлікт інтересів акціонерів і акціонерного товариства

Анотація. У статті досліджується проблема конфлікту інтересів акціонерів і акціонерного товариства у сфері корпоративних відносин. Аналізуються складові конфлікту інтересів, а також його співвідношення із суміжними категоріями.

Ключові слова: конфлікт інтересів, акціонерне товариство, акціонери, корпоративні відносини, корпоративний конфлікт.

Гарагонич А. В. Конфликт интересов акционеров и акционерного общества

Аннотация. В статье исследуется проблема конфликта интересов акционеров и акционерного общества в сфере корпоративных отношений. Анализируются составляющие конфликта интересов, а также его соотношение со смежными категориями.

Ключевые слова: конфликт интересов, акционерное общество, акционеры, корпоративные отношения, корпоративный конфликт.

Harahonych O. V. Conflict of Interests of Shareholders and Joint Stock Company

Summary. This article provides the investigation of the issue of interests conflict between shareholders and a joint stock company in the sphere of corporative relations. Components of the notion «conflict of interests» are analyzed, as well as its correlation with adjacent categories.

Corporative relations, which appear due to the creation, activity and termination of joint stock companies, are the sphere, where interests of shareholders and the joint stock company interact. In the process of commercial activity of the joint stock company its shareholders and the commercial organization commit actions aimed at the realization of their interests.

Interests in the sphere of corporative relations between shareholders and joint stock company, are called corporative ones in legal literature. Herewith, corporative interests of a joint stock company are referred to general ones, and interests of shareholders are referred to individual ones.

The contradistinction of interests of shareholders and the company or the competitiveness of similar interests (for example, interests of major and minor shareholders) causes appearing of conflict of interests.

Applying the term «conflict of interests» in normative and legal acts, which regulate the activity of a joint stock company, the legislator usually operates this term in a narrow definition or completely does not give determination to it. This term is not mentioned even in the Law of Ukraine «On Joint Stock Companies», the basic normative and legal act for joint stock companies.

A corporative conflict is a type of a conflict of interests.

Appearing and development of corporative conflicts in a joint stock company can be caused objective and subjective factors.

The peculiarity of corporative conflict based on the controversy (competitiveness) of interests of shareholders and the joint stock company is represented by the fact that the company in this conflict can be simultaneously the goal and the party of the conflict.

Despite the fact that state implements legal institutes and mechanisms aimed at the prevention of legal conflicts and the decrease of their negative consequences, the balance of interests of shareholders and the joint stock company can be achieved rather rarely on practice.

In our opinion, overcoming the controversies in corporative sector must be based on provisional principle: the state acting through authorized bodies must long to make the observance of interests of the participants of corporative relations, as well as generally commercial interests profitable for each bearer of interest – for shareholders, as the owners of corporative rights, as well as for the joint stock company and its functionaries.

Key words: conflict of interests, joint stock company, shareholders, corporative relations, corporative conflict.